

УДК 330.341:631.1.016

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V56(2026)-23

Малік М. Й., доктор економічних наук, професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-9198-4460
e-mail: malik_coop@iae.kiev.ua

Кравченко С. А., доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-5541-4495
e-mail: sv.kravchenko.777@gmail.com

Шпикуляк О. Г., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, учений секретар Інституту, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-5257-5517
e-mail: shpykuliak@ukr.net

Томашук І. В., доктор філософії з економіки, доцент кафедри економіки та підприємницької діяльності Вінницького національного аграрного університету, докторантка Інституту, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-6847-3136
e-mail: Tomashuk.inna@ukr.net

Анікеєнко В. М., кандидат наук з державного управління, докторант, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID: 0009-0008-1525-1554
e-mail: anikejenko.vin@gmail.com

Екосистеми аграрного підприємництва : структурний розподіл та модифікація*

Анотація. Розвиток екосистеми аграрного підприємництва сприяє інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів господарювання та підвищує потенціал продовольчої безпеки. **Мета статті** – поглиблення теоретичних засад побудови екосистеми та визначення особливостей формування екосистеми, функціонування суб'єктів аграрного підприємництва, структурного розподілу її складових. **За методологічну основу дослідження** слугували положення системно-функціонального аналізу та інституціональної економічної теорії. Використано монографічний, абстрактний методи систематизації результатів. **Результати дослідження.** Визначено сутність екосистеми аграрного підприємництва, їх взаємозв'язок, нетворінг та кластерні структури. Ідентифіковано ознаки успішно діючих підприємницьких систем, роль і функції складових суб'єктів екосистеми аграрного підприємництва. Складні умови господарювання за умов воєнних дій рф передбачають побудову якісної структури економіки через розвиток аграрного підприємництва. **Практична цінність.** Інформаційно-аналітичний матеріал можливо враховувати при розробленні планів підприємницької діяльності суб'єктів в аграрній сфері економіки та в науково-освітніх процесах аграрних навчальних і наукових закладів.

Ключові слова підприємництво, екосистеми, суб'єкти підприємницької діяльності, аграрний сектор, функції членів суб'єктів підприємництва.

¹Стаття надійшла до редакції: 20.04.2026

Received: 20 April 2026

*Стаття підготовлена в рамках виконання досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки» за темою: Теоретичні засади і моніторинг розвитку підприємництва в сучасних екосистемах, № ДР 0126U001628 на період 2026–2028 рр. Етап 2026 року – Концептуальний аналіз сутностей, засад розвитку підприємництва в сучасних екосистемах

Malik Mykola, Doctor of Economics, Professor, Chief Researcher, Department of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

Kravchenko Svitlana, Doctor of Economics, Professor, Leading Researcher, Department of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

Shpykuliak Oleksandr, Doctor of Economics, Professor, Scientific Secretary, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

Tomashuk Inna, Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University, PhD student National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

Anikeienko Volodymyr, PhD in Public Administration, Doctoral Candidate, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

Ecosystems of Agricultural Entrepreneurship: Structural Distribution and Modification

Abstract. Introduction. *Developing the agrarian entrepreneurship ecosystem promotes the investment and innovative activity of business entities, increasing the potential for food security. This article explores the conceptual foundations of the agrarian entrepreneurship ecosystem's structure to identify transformative changes in agrarian economic development under conditions of war and European integration. In this regard, the distribution and modification of the ecosystem's components is of decisive importance.*

Purpose. *The purpose of the article is to deepen the theoretical foundations of ecosystem construction, determine the features of ecosystem formation and the functioning of agricultural entrepreneurial entities, and analyze the structural distribution of its components.*

Results. *The essence, interconnection, networking, and cluster structures of the agrarian entrepreneurship ecosystem have been determined. The features of successfully operating business systems and the roles and functions of the ecosystem's constituent entities have been identified. The challenging management conditions in the context of military operations in the Russian Federation necessitate the development of agrarian entrepreneurship to construct a robust economic structure. The theoretical essence of the relationships between the components of entrepreneurial activity is revealed and substantiated based on institutionalist theory regarding human activity associated with territory and business entities that interact directly or indirectly with each other. A cluster is defined as an association of homogeneous entities located within a defined geographical area that function as a single unit. These structural associations increase productivity through the synergy of joint activities.*

Conclusions. *It has been established that to assess the positive performance of the ecosystem, it is necessary to develop key performance indicators for each area of the ecosystem and establish threshold values and methods for evaluating results. The data and analytical material can be taken into account when developing business plans for entities in the agricultural sector of the economy and in scientific and educational processes of agricultural educational and scientific institutions.*

Keywords: *entrepreneurship; ecosystems; business entities; agricultural sector; functions of members of business entities.*

JEL Classification: M13, M21, Q13.

Постановка проблеми. Основною складовою розвитку суспільства і його матеріального забезпечення виступає економіка, а підприємництво є її рушійною силою. Підприємницька діяльність здійснюється через ініціативу людей, які прагнуть до задоволення своїх потреб через ефективність і сталий розвиток виробництва, зумовленого актуалізацією інтенсивних факторів, та є важливим детермінантом забезпечення продовольчої безпеки країни і добробуту населення. В основному підприємницьку діяльність здійснюють підприємства і фізичні особи-підприємці.

В процесі трансформації економіки здійснюється інтеграція у різні сфери цифрових та нових хмарних технологій. Для ефективної підприємницької діяльності стає необхідним враховувати не лише свої інтереси, партнерів і навіть конкурентів, а також брати до уваги вплив держави, соціальних мереж та

громадських організацій. У підтвердження цього стану можна навести приклад, що ці питання розглядає Всеукраїнська громадська організація «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України». Вони розглянули питання стану співпраці між організаціями громадського суспільства та органів влади, визначення ключових викликів та механізмів посилення впливу на прийняття рішення у сфері аграрного та сільського розвитку. Тобто на ринку формується парадигма економічної системи розвитку – екосистеми підприємництва. Поки що не існує чіткого розуміння механізму формування екосистем, але виходячи з масового розгляду в літературі підходів, можна сказати, що процес знаходиться у творчому пошуку.

Підприємницька екосистема (цілісність фізичних і юридичних осіб) створюється та активізується з метою розширення інноваційної підприємницької діяльності.

До компонентів підприємницької екосистеми відносять систему державної підтримки або підтримки міжнародних донорів, фінансово-кредитну систему, інфраструктурне забезпечення, людські ресурси, капітал, інвестиційно-інноваційну систему, розробку державної політики регулювання, ринкове середовище та ін. Перехід до екосистемної організації розвитку аграрних підприємницьких структур в турбулентному середовищі є невід'ємним шляхом гнучкого, адаптивного, конкурентоспроможного повоєнного відновлення країни.

Виникає потреба в дослідженні, яке виходить за рамки лише однієї складової – конкретного підприємницького суб'єкта, а як складову підприємницької системи, що розповсюджується на інші галузі економіки, включаючи і не економічні суб'єкти, які фактично взаємодіють в процесі своєї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей екосистеми розвитку підприємництва в ринковому середовищі присвячено наукові праці вчених в період воєнного стану (Садовник О. ([19], Бойченко К., Сергєєв М. [3], Федоренко С., Василенко Л. [21], Свистун В. [20], Кісіль М. [9], Паляниця В. [14], Шпикуляк О., Пугачов М., Жук В., Бездушна Ю., Ксенофонтова К. [1, 22], Пріб А. [15, 16, 17], Жидик Я. [8], Волощук К., Волощук В. [5], Дубницький В., Павлова В. [7], Яременко В. [24], Купира М. [11] та ін.).

Садовником О.В. [19] обґрунтовано напрями та заходи (14 проєктів для реалізації) щодо розвитку екосистеми інноваційного підприємництва агробізнесу в умовах турбулентності, які, з позиції автора, мають реалізовуватися у цілісності з функціонуванням бізнесу в країні. Розглянуто сутність понять «агробізнес», «екосистема інноваційного підприємництва», «турбулентність». Бойченко К., Сергєєв М. [3] зосереджено увагу на екосистемному підході як інструменту збільшення прибутковості та інноваційного розвитку. Обґрунтовано такі фактори успіху екосистем як гнучкість (швидка адаптація до змін ззовні), модульність (зниження витрат на управління, оптимальність взаємовідносин з партнерами), стійкість (стабільність функціонування в довгостроковому плані), компліментарність (синергія ресурсів, зміцнення конкурентних переваг), інноваційність (розробка нових послуг та продуктів). Федоренко С.В., Василенко Л.О. [21] актуалізовано увагу на шляху вирішення проблем розвитку екологічного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови України. Для рішення проблемних питань пропонується: активізація інвестицій в «зелене виробництво», реалізація кредитних програм (під 0%), скорочення викидів від виробництва, збереження доступу до коштів державної або міжнародної донорської підтримки, стимулювання та підтримка експортних взаємодій, надання системних бізнес-консультацій та ін.

Свистун В.І. [20] розглядає екологічне підприємництво як ключовий елемент стратегії сталого розвитку сучасної екосистеми. Сутність екологічного підприємництва співвідноситься з підходом до ведення бізнесу на принципах переходу виробництва на безвідходні технології, зниження викидів парникових газів, впровадження замкнених циклів виробництва та інноваційних технологій, продуктивного використання ресурсів, соціально-екологічної відповідальності, економії енергії та розвитку зеленої енергетики, збереження природного середовища. Кісіль М. [9] зосереджує увагу на тому, що малі суб'єкти підприємництва у розвитку екосистеми бізнесу можуть бути більш результативними, бо мають можливість краще управляти інвестиційними потоками. Обґрунтовано, що великі та середні суб'єкти підприємництва використовують синергію ефектів. Також актуалізується увага на стимулюванні процесів диверсифікації виробництва (вирощування + переробка продукції), активізації створення локальних агропродовольчих екосистем кластерного типу, запровадження інноваційних екологічнобезпечних технологій та ін. Паляниця В.В. [14] виділяє стартапи, акторів, державні органи, інвесторів, академічні установи як складові екосистеми підприємництва. Визначено особливості побудови екосистеми, інноваційні стратегії (впровадження блокчейну, штучного інтелекту, змін організаційних структур) та зміни (впровадження крос-функціональних команд, гнучких та адаптивних методів управління соціально-екологічними процесами).

Жидик Я. [8] в процесі дослідження активізував увагу на процесах економічного моделювання розвитку екосистеми підприємництва на рівні територіальних громад, зокрема, на кількісній оцінці факторів, які оказують вплив на соціально-економічну активність підприємницької діяльності, фіскальну спроможність громад. Встановлено, що стимулами розвитку підприємницької діяльності є доступ до фінансових ресурсів та інвестиційних програм, інфраструктурне забезпечення, освітнє консультування та ін. Волощук К.Б., Волощук В.Р. [5] розглядають поглиблено підходи щодо побудови екосистеми підприємництва аграрного сектора економіки (окремі складові діючої системи підприємництва невідповідають вимогам сучасності та євроінтеграції; використання синергії). Дубницьким В., Павловою В. [7] екосистемний підхід до підприємництва в умовах цифровізації розкрито як інноваційний інструмент управління конкурентоспроможністю. Обґрунтовано структурні елементи та особливості створення та реалізації цифрових підприємницьких екосистем (розвиток партнерства, клієнтоорієнтованість, інтеграція цифрових технологій); підвищення адаптивності, інноваційності, конкурентоспроможності та гнучкості підприємницьких структур при системному

використанні цифрових підприємницьких екосистем (мережа взаємовідносин суб'єктів підприємництва); характеристики екосистем (автоматизованість, клієнтоорієнтованість, орієнтованість на конкретні дані, динамічність).

Яременко В. [24] в процесі дослідження актуалізував необхідність залучення для зеленого підприємництва (альтернативних джерел енергетики) екологічно орієнтованого капіталу – зелених інвестицій (підвищення соціальної відповідальності, зменшення шкідливих викидів від виробництва продукції, екологічна модернізація виробництва). Встановлення сонячних та вітрових установок розглядається найпривабливішим напрямком інвестування для аграрних підприємницьких структур. Пріб А. [15, 16, 17] розкрив особливості екосистеми аграрного підприємництва як сучасного механізму інтеграції господарюючих суб'єктів, систематизував різні характеристики до розвитку інтеграції підприємницьких структур, та методичні підходи щодо оцінювання екосистем аграрного підприємництва. Сутність поняття «екосистеми аграрного підприємництва» обґрунтовано у співвідношенні та порівнянні з сутністю понять «цифрові бізнес-платформами», «бізнес-інкубатори», «кооперативи», «інноваційні хаби», «агрохолдинги», «акселератори», «кластери», «еко-фермерство», «зелений туризм», «зелена енергетика». Виявлено етапи оцінювання екосистем підприємництва: аналіз ресурсного забезпечення, оцінка можливих ризиків та потенціалу, ідентифікація компонентів системи, результативність розвитку, стан конкурентного середовища, динаміка перебігу внутрішніх процесів, взаємодії учасників-суб'єктів підприємництва, стан зовнішнього бізнес-середовища, стратегії подальшого розвитку.

Шпикуляк О., Пугачов М., Жук В., Бездушна Ю., Ксенофонтова К. [1, 22] здійснили оцінку змін прибутковості, матеріальної бази, обсягу реалізованої продукції суб'єктів підприємництва екосистеми; зайнятості селян у підприємницьких агроформуваннях; структурних змін у складі цих агроформувань. Оцінка проведена за розмірними групами підприємства та в розрізі секторів екосистеми («виробництво та торгівля матеріальними ресурсами для сільського господарства», «сільське господарство», «торгівля продукцією сільського господарства», «виробництво харчових продуктів», «торгівля харчовою продукцією»). Також розкрито особливості формування і розвитку бізнес-екосистеми «зеленого» фермерства за умов воєнного стану та з позицій перспектив активізації «зеленої» післявоєнної відбудови. Обґрунтовано, що бізнес-екосистеми фермерства або їх «зеленого» господарювання цілком відповідають параметрам «зеленої» економіки. Купира М. [11] обґрунтував компонентний склад екосистеми розвитку підприємницьких структур («біотичний» компонент (підприємницькі суб'єкти як

архітектори процесів – генерують прибуток, інновації, створюють цінності, продукти, надають послуги, виконують роботи); «абіотичні» компоненти (інституції, ресурси, інфраструктура, бізнес-культура)). Сутність поняття «екосистема розвитку» співвідноситься з системою «взаємозалежностей між різноманітними учасниками: постачальниками, клієнтами, інвесторами, партнерами, державними органами та навіть конкурентами то кожен з них додає унікальну цінність, що в результаті формує синергію, здатну створювати нові можливості та прискорювати інновації».

Формулювання цілей дослідження. Мета дослідження – поглиблення теоретичних засад побудови екосистеми та визначення особливостей формування екосистеми, функціонування суб'єктів аграрного підприємництва, структурного розподілу її складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування активної фази екосистем аграрного підприємництва розпочинається із переходу до ринкової економіки в кінці ХХ і початку ХІ століття. Разом із створенням приватних ринкових структур формувалась і ринкова інфраструктура, створювалися організаційні форми, які забезпечували інноваційний і ефективний розвиток аграрної економіки. Структурно в процесі трансформації були задіяні інституціональні і інші громадські організації. Так на базі 8 тис. колгоспів і 3 тис. радгоспів було створено близько 57 тис. різних організаційних структур у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, ринків, бірж, переробних підприємств, кооперативних і інтегрованих структур.

В прагненні обґрунтувати доцільність використання поняття «екосистема в економіці» можна звернутися до праць давнього грецького філософа Гесіода [6], який дав характеристику автономному домашньому господарству «ойкос», яка представляла основну економічну структуру держави, від цього терміну і отримала назву «економіка». Ця структурна одиниця охоплювала види діяльності, продукцію, людей, займалася розподілом наявних ресурсів для створення матеріальних благ і максимізувала економічні, технологічні та суспільні вигоди. Подальший розвиток відносин (нетворінгу) кластерних структур в умовах ринку можна спостерігати у працях різних вчених, а наслідки взаємодій різних організаційних структур в регіональних межах як екосистем досліджувалися багатьма вченими, не дивлячись на значний приріст публікацій з аналізу сутності екосистеми як окремої економічної категорії, дослідження залишаються фрагментарними, не розкриваючи сутність структури екосистеми підприємництва і її ідентифікацію. Це і зумовило необхідність проведення досліджень з метою вивчення і оцінки мотиваційних чинників функціонування екосистем аграрного підприємництва.

На думку Й. Шумпетера [23], зміст підприємництва розкривається в його функціях: 1) реформування і докорінна перебудова виробництва через впровадження нових видів техніки і технологій, створення нових товарів, освоєння нових ринків, джерел сировини; 2) застосування нових розробок, маркетингу тощо; використання функцій підприємництва залежить від господарсько-політичного середовища, яке визначає його можливості, види, мотивацію.

Діяльність людини пов'язана з територією і суб'єктами, які там функціонують і безпосередньо або опосередковано взаємодіють між собою, забезпечуючи збереження і їх розвиток. Група однорідних розташованих на певній території структурних складових, які взаємозалежні і працюють, як цілісна одиниця і за рахунок синергії забезпечують підвищення продуктивності, і отримала назву кластер. В аграрній сфері підприємництва такі екосистеми дають змогу досягти важливих цілей. Інтеграція ресурсів (людського капіталу, фінансів, технологій) створює підприємницьке середовище, яке має можливість швидше зростати, масштабуватися, адаптуватися до змін (кризи, воєнні дії, кліматичні зміни), знижувати ризики та забезпечувати сталий розвиток сільських територій.

Якщо говорити про підприємницьку екосистему в теоретичному плані, то можна виділити наступні його характеристики (або режими – активний і пасивний). При пасивному стані екосистеми ніщо не загрожує, тому підприємницька діяльність не активізується. При активному режимі – в ситуації кризи, викликаній війною чи іншими чинниками, підприємницька діяльність активізується, змушує підприємців визначатися стосовно різних реалій і процесів.

Друга характеристика – при наявності у підприємців уявлення про взаємозалежність і

взаємозв'язки. Тому кожен член системи (підприємництва) розуміє, що існує певна залежність від наших членів системи; що це передбачає колективну діяльність, підкорення, взаємодопомогу; що всі ці відносини забезпечуються сучасними інститутами.

Третя характеристика екосистеми підприємництва – це спілкування, тобто збираються поза ситуацією, в якій знаходяться. В такий спосіб система намагається відтворити себе. Сучасний підприємець діє як соціальний індивід і як особистість–комерсант, хоча не завжди вектори цих дій співпадають. Говорячи про пришвидшений розвиток цифрової економіки для узагальнення нових форм соціальної відповідальності – одні схиляються до «зеленого курсу», інші – до органічного і безвідходного енергоощадного виробництва.

Як взаємодіють учасники екосистеми підприємництва, можна прослідкувати, розглядаючи дорожню карту, де основу розвитку формує середовище, куди входять інституції, технології, ринкова і виробнича інфраструктура, нетворнінг та запит на створення доданої вартості. Над основою йде надбудова – це мережі взаємодії, знання, фінанси, людський капітал та сервіси підтримки.

Екосистема підприємництва – це мережа взаємозалежних і взаємопов'язаних зацікавлених суб'єктів, які будують відносини, щоб забезпечити ефективність місцевого підприємницького середовища (рис. 1, 2). Не існує відокремлених систем. Світ – сукупність тісно пов'язаних явищ. Де окреслити межу навколо системи залежить від питання, які ми хочемо поставити. Люба система містить такі складові: елементи, взаємозв'язки, функцію або мету [12].

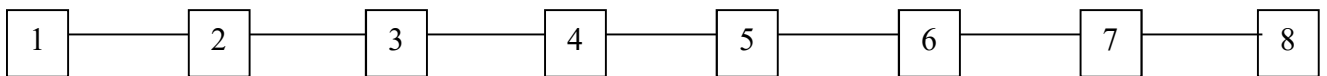

Рисунок 1 - Екосистема підприємницького середовища

Позначення: 1 – підприємницька структура; 2 – інституції; 3 – середовище (умови ведення) підприємства; 4 – асоціація (кластер); 5 – технопарк, стартапи; 6 – фінансові структури; 7 – ринкова інфраструктура; 8 – результат.

Джерело: сформовано з використанням власних досліджень

Елементи системи – це складові, які на поверхні видимі. Екосистема, що зветься підприємництвом, містить елементи – інститути і інституції. Інститути – це аграрні підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства, сільськогосподарські кооперативи, наукові організації, фінансові установи,

інфраструктурні організації, технопарки, ринкові інфраструктури, галузеві асоціації, місцеві та державні органи управління виробництвом. Інституції – нормативні і засновницькі акти, закони, правила, норми і умови співпраці з членами екосистеми і ринком, екологічні стандарти та інші.

Взаємозв'язки в екосистемі підприємництва – це вимоги щодо організації виробництва, постачання, ресурсів і матеріалів, грошових потоків, обміну інформації, надання консультативних послуг, законодавчі акти і нормативи, ціни, попит і

пропозиція. В основному взаємозв'язки в екосистемі забезпечують потоки інформації про можливості реалізації продукції, ціни на матеріали і послуги (таблиця).

Таблиця Структура суб'єктів екосистеми аграрного підприємництва та їх мета в процесі взаємодії

Суб'єкти екосистеми, елементи	Структурні одиниці	Функціональна взаємодія, мета
Підприємницька структура	Великі, середні підприємства, малі підприємства, фермерські господарства	Забезпечують досягнення результату шляхом ефективного використання основних ресурсів аграрного виробництва, земельних, матеріальних, технологічних, людських.
Державні та місцеві органи	Територіальна громада. Міністерство економіки	Формування державної аграрної політики формують правила діяльності та взаємодії, правила ринку, стандарти якості, забезпечують координацію діяльності учасників.
Наукові установи	НААН, дослідні станції, інститути	Сприяють застосуванню інновацій, нових технологій та знань.
Громадські організації	Громадські ради. Ради жінок	Створюють умови соціальної стабільності, посередництва між державними органами і підприємницькими структурами, консультацій. Контролююча функція програми підтримки підприємців.
Дорадництво	ВГО НАСДСУ	Надання допомоги у організації виробництва (рекомендацій) та менеджменту і маркетингу суб'єктам підприємницької діяльності.
Асоціації	Галузеві об'єднання за продуктовим принципом. Асоціація фермерства	Функціонують як мережеві структури для захисту інтересів учасників. Створюють сприятливе підприємницьке середовище, та формують зв'язки між виробниками і споживачами.
Технопарки	Агропарки	Перевіряють нові технології. Надають практичну допомогу засвоєння інновацій.
Фінансові структури	Банки. Фінансові кооперативи	Забезпечують фінансами.
Ринкові інфраструктури	Біржі. Торгові дома	Сприяють реалізації продукції. Забезпечують участь і інформацію.
Сервісні структури	Логістика. Будівництво. Енергетика	Здійснюють матеріально-технічне постачання, зберігання, транспортування, енергопостачання.
Партнери	Підприємницькі структури	Виступають конкурентами, сприяючи підвищенню якості продукції і обслуговування. Участь стейкхолдерів у виробленні рішень.

Джерело: сформовано з використанням власних досліджень

Мета системи це фінансовий або соціальний результат діяльності підприємницьких структур (прибуток, добробут людей, продовольча безпека країни, сталий розвиток економіки, збереження довкілля. Екосистеми підприємництва формуються під впливом зовнішнього ринкового середовища і характеру взаємодії учасників, можливостей доступу до фінансів і ресурсів. Тому існують модельні особливості у формуванні і функціонуванні підприємницьких систем, які можуть мати місце у різних видах підприємницької діяльності (рис. 3).

Екосистема як базис, інституційний атрибут є значним для розвитку регіону, економіки, держави. Доведено наукою і практикою, що роль держави як регулятора екосистеми підприємницької діяльності може бути різною від суспільних умов і тих цілей, які ставить аграрна політика держави. Про те, головним стимулюючим і конструктивно обмеженим чинником розвитку підприємницької екосистеми слід вважати інституціональний механізм ринку (рис. 4) [18, с. 5].

Рисунок 3 – Моделі та види підприємницької діяльності в екосистемі

Джерело: сформовано з використанням власних досліджень

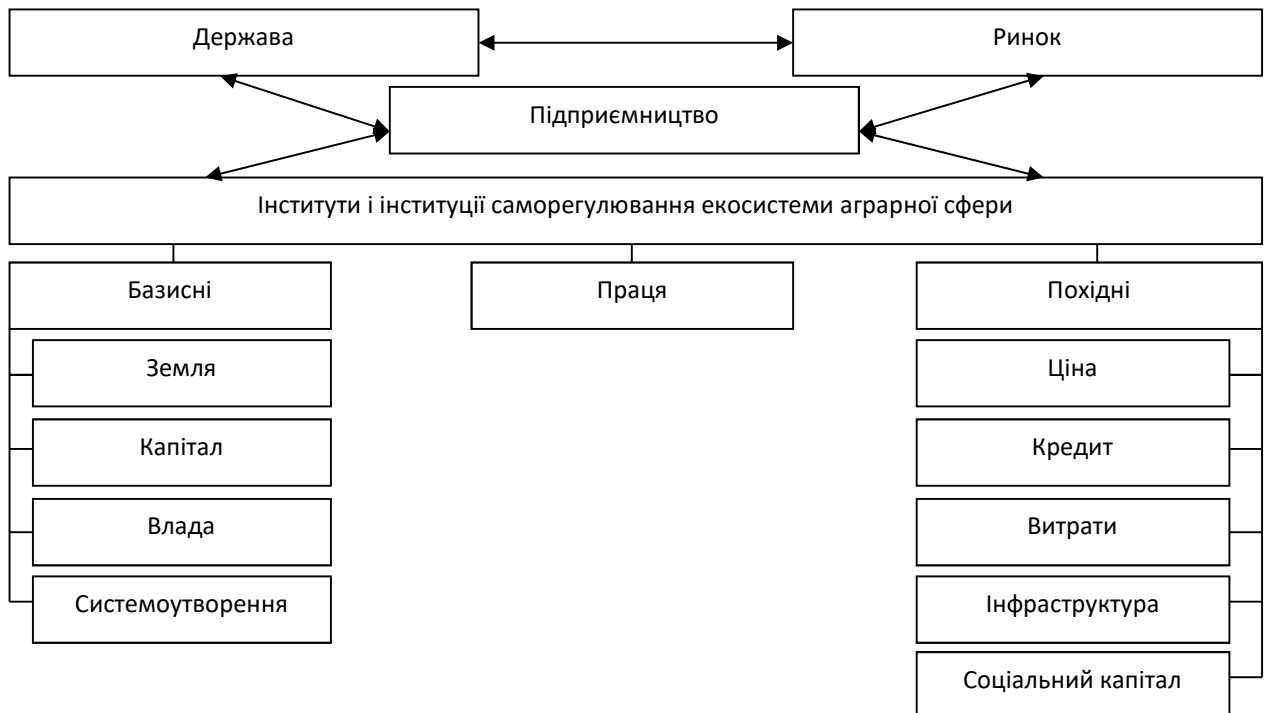

Рисунок 4 – Інституціоналізація аграрного підприємництва в екосистемі

Джерело: сформовано з використанням власних досліджень

Інституціоналізацію підприємництва кваліфікуємо за формою організації виробництва, статусу у механізмі ринку. Специфікою відносин є залучення і використання капіталу, землі, праці. Інституціоналізація це сукупність однорідних суб'єктів як інститутів і інституцій (правил гри – норм, традицій, звичаїв, установок), що прямо чи опосередковано впливають на розвиток підприємницької екосистеми. На розвиток підприємницької екосистеми мають регуляторний вплив держава і ринок. Базисом організації ринкових процесів виступає інституціональний механізм, в основі якого еволюційність розвитку економічного буття, економічних інститутів ринку, актуальність людини та її цінностей, і які становлять основу мотиваційної поведінки екосистемних агентів [18, с. 27], що інституціоналізовано зокрема через кооперацію [25].

Висновки. У статті проведено дослідження сутності складових у структурі екосистеми підприємництва, визначені їх цілі та роль у розвитку підприємницької діяльності. Сьогодні стає загальною визначеною розуміння

сутності екосистем як важливого інструменту для вирішення ряду економічних, соціальних, політичних та інших проблем, що постають перед суспільством за умов кризових явищ, викликаних різними чинниками. У розвитку аграрної економіки важливу роль займає екосистема аграрного підприємництва як складова, що забезпечує сталий розвиток залузі, продовольчу безпеку країни та добробут населення і збереження довкілля. Аграрна економіка – це сукупність тісно пов'язаних явищ (клімат, політика, ідеологія) і різноманітних складових, які функціонують самостійно, але створюють певні умови для її успішного розвитку. Дослідження екосистеми дає можливість розуміти цілі діяльності, побачити взаємозв'язки між членами і визначити шляхи підвищення ролі як складових, так і її самої у вирішенні проблем регіонального розвитку галузі. В подальших дослідженнях викликає інтерес – яку частку у досягненні цілей підприємництва займають члени екосистеми.

Література:

1. Pugachov M., Shpykuliak O., Zhuk V., Bezdushna Yu., Ksenofontova K. Development of the entrepreneurial ecosystem for the agricultural sector in Ukraine during wartime. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31. № 5. pp. 59–75. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/5.2024.59>.
2. Безрук В.М. Теоретична ідентифікація компетентності у контексті сучасних дослідницьких підходів. *Ефективність державного управління*. 2018. № 51. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.51.2017.149609>.
3. Бойченко К., Сергеев М. Екосистемність та генерування цінностей у підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-3>.
4. Борисюк А.С. Теоретичні підходи до визначення ідентичності. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 19. С. 55–64. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/241/1/26r.pdf> (дата звернення: 13.04.2026).
5. Волощук К.Б., Волощук В.Р. Розвиток екосистеми аграрного підприємництва в умовах війни та в контексті євроінтеграції. *Інноваційна економіка*. 2025. № 1. С. 171–180. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.20>.
6. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла / пер. Андрій Содомора. Львів: ПП «Видавництво «Апріорі», 2018. 136 с.
7. Дубницький В., Павлова В. Екосистемний підхід до підприємництва в умовах цифровізації як інноваційний інструмент управління конкурентоспроможністю. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Вип. 344. № 4. С. 251–258. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-34>.
8. Жидик Я. Економічне моделювання розвитку екосистеми підприємництва на рівні територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2025. № 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-89>.
9. Кісіль М. Інвестиційні аспекти створення і розвитку екосистем аграрного підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-178>.
10. Кириленко С.В. Формування інноваційної екосистеми підприємництва в умовах цифрової економіки. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. Вип. 4. № 284. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-284-4-36-42>.
11. Купира М. Компонентний склад екосистеми розвитку підприємницьких структур: наукові підходи та парадигма зростання. *Сталий розвиток економіки*. 2026. Вип. 1. № 58. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-2>.
12. Медовз Д. Мистецтво мислити системно. Розв'язання проблем від особистого до глобального масштабу. Перек. з англ. Ю. Шепет. Харків: Віват, 2025. 304 с., С. 120.
13. Москаль Ю. Ідентифікація і ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. *Психологія і суспільство*. 2006. Вип. 1. № 23. С. 96–112. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/238> (дата звернення: 11.04.2026).
14. Паляниця В.В. Екосистема підприємництва: інноваційні стратегії та інноваційні зміни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. Вип. 4. № 21. С. 60–68. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.4.6>.
15. Приб А. Екосистеми аграрного підприємництва як сучасний механізм інтеграції господарюючих суб'єктів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-40>.
16. Приб А.Г. Розвиток методичних підходів щодо оцінювання екосистем аграрного підприємництва. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14958069>.
17. Приб К.А., Приб А.Г. Екосистеми аграрного підприємництва як інституційна основа забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2026. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.34>.
18. Розвиток та регулювання підприємницької діяльності господарських формувань на селі: теоретико-методичний аспект / За ред. М.Й. Маліка. Київ: ННЦ ІАЕ, 2023. 192 с. URL: <http://www.iae.org.ua/activity/books/3708-rozvytok-ta-rehulyuvannya-pidpryyemnytskoyi-diyalnosti-hospodarskykh-formuvan-na-seli-teoretyko-metodychnyy-aspekt-za-red-my-malika-kyviv-nnts-liaer-2023-192-s.html> (дата звернення: 29.03.2026).

19. Садовник О.В. Розвиток екосистеми інноваційного підприємництва агробізнесу в умовах турбулентності. *Вчені записки* : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2023. Вип. 31. С. 301–312. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.31.22.02.27.187.193.
20. Свистун В.І. Екологічне підприємництво як запорука сталого розвитку сучасної екосистеми. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 3. С. 117–124. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.12>.
21. Федоренко С.В., Василенко Л.О. Шляхи вирішення проблем розвитку екологічного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови України. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.80>.
22. Шпикуляк О., Ксенофонтowa К. Формування і розвиток бізнес-екосистеми «зеленого» фермерства за умов воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-163>.
23. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку : дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ. В. Старке. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
24. Яременко В. Залучення іноземних інвестицій в розвиток зеленого підприємництва (альтернативних джерел енергетики) в Україні в умовах війни та енергетичної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-59>.
25. Shpykuliak O., Sakovska O. Agricultural cooperation as an innovation for rural development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. No. 3. pp. 183–189. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-183-189>.

References:

1. Pugachov, M., Shpykuliak, O., Zhuk, V., Bezdushna, Yu., Ksenofontova, K. (2024). Development of the entrepreneurial ecosystem for the agricultural sector in Ukraine during wartime. *Ekonomika APK*, 31(5), 59–75. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/5.2024.59> [In English].
2. Bezruk, V.M. (2018). Teoretychna identyfikatsiya kompetentnosti u konteksti suchasnykh doslidnyts'kykh pidkhodiv [Theoretical identification of competence in the context of modern research approaches]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*, 51. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.51.2017.149609> [In Ukrainian].
3. Boychenko, K., Syerhyeyev, M. (2024). Ekosystemnist' ta heneruvannya tsinnostey u pidpryyemnytstvi [Ecosystemism and value generation in entrepreneurship]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-3> [In Ukrainian].
4. Borysyuk, A.S. (2013). Teoretychni pidkhody do vyznachennya identychnosti [Theoretical approaches to the definition of identity]. *Problemy suchasno psykholohi*, 19, 55–64. Available at: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/241/1/26r.pdf> [In Ukrainian].
5. Voloshchuk, K.B., Voloshchuk, V.R. (2025). Rozvytok ekosystemy aharnoho pidpryyemnytstva v umovakh viyny ta v konteksti yevrointehratsiyi [Development of the agrarian entrepreneurship ecosystem in wartime and in the context of European integration]. *Innovatsiyna ekonomika*, 1, 171–180. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.20> [In Ukrainian].
6. Hesiod (2018). Pokhodzhennya bohiv. Roboty i dni. Shchyt Herakla [The Origin of the Gods. Works and Days. The Shield of Hercules] / per. Andriy Sodomora. L'viv : PP «Vydavnytstvo «Apriori» [In Ukrainian].
7. Dubnyts'kyi, V., Pavlova, V. (2025). Ekosystemnyy pidkhid do pidpryyemnytstva v umovakh tsyfrovizatsiyi yak innovatsiynnyy instrument upravlinnya konkurentospromozhnistyu [Ecosystem approach to entrepreneurship in the context of digitalization as an innovative tool for competitiveness management]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 344(4), 251–258. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-34> [In Ukrainian].
8. Zhydyk, YA. (2025). Ekonomichne modelyuvannya rozvytku ekosystemy pidpryyemnytstva na rivni terytorial'nykh hromad [Economic modeling of the development of the entrepreneurship ecosystem at the level of territorial communities]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-89> [In Ukrainian].
9. Kisil', M. (2024). Investytsiyni aspekty stvorennya i rozvytku ekosystem aharnoho pidpryyemnytstva [Investment aspects of the creation and development of agricultural entrepreneurship ecosystems]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-178> [In Ukrainian].
10. Kyrylenko, S.V. (2024). Formuvannya innovatsiynoyi ekosystemy pidpryyemnytstva v umovakh tsyfrovoyi ekonomiky [Formation of an innovative ecosystem of entrepreneurship in the conditions of a digital economy]. *Visnyk skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya*, 4(284), 36–42. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-284-4-36-42> [In Ukrainian].
11. Kupyra, M. (2026). Komponentnyy sklad ekosystemy rozvytku pidpryyemnyts'kykh struktur : naukovi pidkhody ta paradyhma zrostannya [Component composition of the ecosystem of the development of entrepreneurial structures: scientific approaches and the growth paradigm]. *Stalyy rozvytok ekonomiky*, 1(58), 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-2> [In Ukrainian].
12. Medovz, D. (2025). Mystetstvo myslyty systemno. Rozvyazannya problem vid osobystoho do hlobal'noho masshtabu [The Art of Thinking Systemsly. Solving Problems from the Personal to the Global Scale]. Perek. z anhli. YU. Shepet. Kharkiv: Vivat. [In Ukrainian].
13. Moskal', YU. (2006). Identyfikatsiya i identychnist' u suspil'nomu formati teoretychnoho analizu [Identification and identity in the social format of theoretical analysis]. *Psykholohiya i suspil'stvo*, 1(23), 96–112. Available at: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/238> [In Ukrainian].
14. Palyanytsya, V.V. (2024). Ekosystema pidpryyemnytstva : innovatsiyni stratehiyi ta innovatsiyni zminy [The entrepreneurship ecosystem: innovative strategies and innovative changes]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen'*, 4(21), 60–68. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.4.6> [In Ukrainian].
15. Prib, A. (2024). Ekosystemy aharnoho pidpryyemnytstva yak suchasnyy mekhanizm intehratsiyi hospodaryuyuchykh sub'yektiv [Ecosystems of agricultural entrepreneurship as a modern mechanism for the integration of economic entities]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-40> [In Ukrainian].
16. Prib, A.H. (2025). Rozvytok metodychnykh pidkhodiv shchodo otsinyuvannya ekosystem aharnoho pidpryyemnytstva [Development of methodological approaches to the assessment of agrarian entrepreneurship ecosystems]. *Aktual'ni pytannya ekonomichnykh nauk*, 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14958069> [In Ukrainian].
17. Prib, K.A., Prib, A.H. (2026). Ekosystemy aharnoho pidpryyemnytstva yak instytutysiyna osnova zabezpechennya prodovol'choyi bezpeky ta staloho rozvytku [Ecosystems of agricultural entrepreneurship as an institutional basis for ensuring food security and sustainable development]. *Efektivna ekonomika*, 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.34> [In Ukrainian].

18. Rozvytok ta rehulyuvannya pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti hospodars'kykh formuvan' na seli: teoretyko-metodychnyy aspekt [Development and regulation of entrepreneurial activity of economic formations in the countryside: theoretical and methodological aspect] / Za red. M.Y. Malika. Kyiv: NNTs «IAE». Available at: <http://www.iae.org.ua/activity/books/3708-rozvytok-ta-rehulyuvannya-pidpryyemnytskoyi-diyalnosti-hospodarskykh-formuvan-na-seli-teoretyko-metodychnyy-aspekt-za-red-my-malika-kyiv-nnts-liaer-2023-192-s.html> [In Ukrainian].
19. Sadovnyk, O.V. (2023). Rozvytok ekosystemy innovatsiynoho pidpryyemnytstva ahrobiznesu v umovakh turbulentsnosti [Development of the ecosystem of innovative entrepreneurship in agribusiness in conditions of turbulence]. *Vcheni zapysky : zb. nauk. pr. Kyiv : KNEU, 31*, 301–312. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.31.22.02.27.187.193 [In Ukrainian].
20. Svystun, V.I. (2024). Ekolohichne pidpryyemnytstvo yak zaporuka staloho rozvytku suchasnoyi ekosystemy [Ecological entrepreneurship as a guarantee of sustainable development of the modern ecosystem]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen'*, 3, 117–124. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.12> [In Ukrainian].
21. Fedorenko, S.V., Vasylenko, L.O. (2024). Shlyakhy vyrishennya problem rozvytku ekolohichnoho pidpryyemnytstva v umovakh pislyavoyennoyi vidbudovy Ukrainy [Ways to solve the problems of developing ecological entrepreneurship in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine]. *Ahrosvit*, 4, 80–86. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.80> [In Ukrainian].
22. Shpykulyak, O., Ksenofontova, K. (2024). Formuvannya i rozvytok biznes-ekosystemy «zelenoho» fermerstva za umov voyennoho stanu [Formation and development of the business ecosystem of "green" farming under martial law]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-163> [In Ukrainian].
23. Schumpeter J. A. (2011) Teoriia ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu ta ekonomichnoho tsykladu [The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [In Ukrainian].
24. Yaremenko, V. (2025). Zaluchennya inozemnykh investytsiy v rozvytok zelenoho pidpryyemnytstva (al'ternatyvnykh dzherel enerhetyky) v Ukrainy v umovakh viyny ta enerhetychnoyi bezpeky [Attracting foreign investment in the development of green entrepreneurship (alternative energy sources) in Ukraine in conditions of war and energy security]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-59> [In Ukrainian].
25. Shpykuliak, O., & Sakovska, O. (2020). Agricultural cooperation as an innovation for rural development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(3), 183–189. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-3-183-189>

